

5941. sz. letét

A 808
K

**AZ
ELLENFORRADALOM
TEVÉKENYSÉGE
ZALA MEGYÉBEN**

ZALA-MEGYEI ÁLLAMI LEVÉLTÁR
Zalaegerszeg

— 1956 október 23 — november 4 —

**AZ
ELLENFORRADALOM
TEVÉKENYSÉGE
ZALA MEGYÉBEN**

2293,

— 1956 október 23 — november 4 —

1038/1956

Zalaegerszegi
Állami Levéltár

Előszó

I 956 október 23-án fegyveres ellenforradalmi felkelés robbant ki Budapesten. Hamarosan lángba borította az egész országot. Mérhetetlen kárt okozott a magyar népek. Végpusztulással fenyegette népi demokratikus vívmányainkat, tizenkét éves munkánk eredményeit, hazánk szabadságát és függetlenségét.

A budapesti ellenforradalmi események hatására vidéken is színréptek az ellenforradalmi erők, a Horthy-rendszer lebitézeti esendőrei, jegyzői, katonatisztek, földbirtokosok, testvéri egységben a volt nyilasokkal, hunyadiakkal, jobboldali szocialdemokratákkal, a szocializmus minden rendű és rangú ellenségével. A budapesti ellenforradalmárok példájára nyomán megyénkben is megindult a támadás a párt és az államhatalom helyi szervei ellen. Kiszabadították a bűnözőket, sárba tiporták, elégették a munkásmozgalom szent jelképeit, a vörös csillagot és a munkásság vörös zászlaját, meggyalázták a felszabadító szovjet hősök emlékműveit, sirjait, megrohmozták a párházakat, halálra keresték a párt és az állambiztonsági szervek több funkcionáriusát. A helyi tanácsokat a legtöbb helyen feloszlatták, helyüket az úgynevezett forradalmi bizottságok vették át, amelyek a legtöbb községben és járásban, de megyei szinten is hírhedt fasizták, horthysta ellenforradalmi elemek, kulákok kezében voltak, és megalakulásuk első percétől kezdve az ellenforradalom céljait szolgálták. Helyenként, persze, a látszat megővése kedvéért, megtévesztett dolgozókat, parasztokat, értelmiségieket is bevonat a bizottság tagjai közé. Az üzemekben hasonló érzülettelű munkástanácsokat hoztak létre, azzal a nem titkolt céllal, hogy átvegyék az üzem vezetését. Az intézményeknél, vállalatoknál, üzemekben, iskolákban megkezdtek a kommunista vezetők eltávolítását, helyükbe megpóztott ellenforradalmárokat, vagy olyan bábokat állítottak, akik maradéktalanul kiszolgálták a nép elleneszeit. A párt és a kommunisták üldözése, az államhatalmi és közbiztonsági szervek fokozatos felszámolása pár napon belül Zala megyében is minden kétséget kizáróan megmutatta, mi az ellenforradalmárok végső célja: a munkáshatalom felszámolása, a földesúri, tőkés diktatúra restaurációja, az 1919-es ellenforradalom modern változatú megismétlése. Budpesten és több vidéki városban ekkor már megkezdődött a kommunisták és haladó személyiségek fizikai megsemmisítése, megkínzása és bebörtönzése. Az ellenforradalmár csőcselék, horthysta tisztiek vezetésével, szabályosan megstromolta a Nagy-Budapesti Pártbizottság székházát, gyalázatos módon, orrul leglyilkolták Mező Imre elvtársat, a pártbizottság első titkárát, felkoncolták az épületet védő állambiztonsági sorkatonákat. Nem az ellenforradalmárokon, hanem a segítségükre siető baráti szovjet csapatok hősiességén, áldozatos harcán mulott, hogy a budapesti, miskolci stb. véres példát Zala megyében már nem tudták követni. Kiseb-nagyobb atrocitások megyénkben is történtek, számos zalai községben előfordult, hogy kommunistákat, tanácsi funkcionáriusokat fizikailag börtönözték, lakásukból kikergettek.

Mindent a nyugati sajtó és rádió féktelen uszítása foglalta egységes keretbe. A belső ellenforradalmi erők Nyugattól kezdettől fogva a legmesszebbmenő erkölcsi és anyagi, fegyveres segítséget kapták. A nemzetközi imperializmus nem is csinált titkot abból, hogy támogatja a magyarországi ellenforradalmat és mindent elkövet annak győzedelme érdekében. Az imperialisták ki szeretnék volna szakítani hazánkat a szocialista táborból. Sokakat még ma is megtéveszt az, hogy az ellenforradalom nem támadott nyílt sisakkal. Kezdetben még azt is megtárho, hogy miniszterelnök és a kormány több tagja kommunista legyen. Nagy Imre és áruló csoportja vállalta azt a szügyenteljes szerepet, hogy az ellenforradalom trójái falona legyen, segítségével népünk ellenségeinek csaknem sikerült is bevenni népi demokráciánkat. Másrészt, főként vidéken, az is nehezíti az események helyes megítélését, hogy az ellenforradalomnak — szerencsére — nem volt ideje eléggé kibontakoznia, teljesen kimutatnia foga fehéret. Tárgyi-fagos szemléző számára azonban nem lehet kétséges, hogy október 23-a után Zalaiban is ellenforradalmárok vették kezükbe az események irányítását, megyénkben is ellenforradalom volt. Könyvünk lapjain ezt kívánjuk néhány tényvel és adattal bizonyítani.

A Zala megyei Tanács VB.

Az MSZMP Megyei Intéző Bizottsága.

Az ellenforradalom előzményei, tevékenysége Zalaegerszegen és Nagykanizsán

ZALAEGRSZEG

Az ellenforradalom szervezkedése

1956 október közepén a városba érkezett Bocsor András budapesti lakos. E napokban még a «Guruló Könyvesbolt» vezetője volt. Nagyon jó munkakör ahhoz, hogy a megye területén, de főleg Zalaegerszegen nyugodtan «gurulhasson», mert ahogy kiderült, az olvasó tábor helyett az ellenforradalmárok tábort szervezte.

Bocsor konkrét megbízatással jött, amit zalaegerszegi ténykedése és annak következményei is alátámasztanak. Kocsijuk elromlott. Ilyen gépek javításával csakis az Autójavító Vállalat foglalkozik, ahol eléggé sok ingadozó, kapitalista rendszer felé kacsingató elem is összeverődött. Tehát jó helyen kötött ki Bocsor. Azt is jól tudta, hogy a megye rendjének felborításában döntő, ami Zalaegerszegen fog történni. Gyors barátság alakult ki közte és Sipos Vilmos, Enekes Iván, számvédelmi tiszti fia és Ifj. Kauzli József között. Nem véletlen ezek után, hogy a városban az Autójavító Vállalat lett az ellenforradalmi események elindítója. Bocsor — az ellenforradalmi események főszervezőjét — október 22—23-án Budapestről érkezett fiatalok is felkeresték, az ő irányítása alapján végezték ellenforradalmi tevékenységeiket. Előre elkészített terv alapján irányították a tömeget egyik helyről a másikra, természetesen megtartva a fokozatosságot. Ez fontos tényező volt, mert a tömeget nem lehetett egyszerre szobor-döntésre, párt elleni támadásra vezényelni. Szükséges volt először legalább tízszer elszavazni a «Nemzeti dal»-t, tizenötöször elnékelteni a «Himnusz»-t és a Kossuth nótákat, és a «Nem akarunk fasisztust, célnk továbbra is a szocializmus» jelszavakat hangoztatni. Sőt, egyes becsomagolták tervekkel a nemzeti színekbe, tudták, hogy így célhoz érhetnek. Bocsor az ideérkezett budapesti fiatalokkal érkezett az egész várost behálózni. Többször ellátogattak a Tiszti Klubba, hogy egyes tiszteket is beservezzenek.

Jó «barát»-találtak Rákosi Gergely és Dezső János ellenforradalmi újsáírók személyében is. De mindenhol akadt egy-két fasiszta, népi demokráciaellenes egyén, vagy karrierista áruló, aki hajlandó volt azonnal népi demokráciánk megdöntéséért szolgálatot vállalni.

Ezek közül csak néhányat említsünk meg az Autójavító Vállalatnál: Fata István, Sipos Vilmos, Bucics József.

Tatarozó Vállalatnál: Marosvári Lajos, Gaál Ottó.
Ruhagyárban: Somogyi László, Agárdi Ferenc, Marosi József, Kondor József.

Tejüzemnél: Domanokos Gyula és Pete Ferenc.
Honvédségnél: Borika András, Halász százados.
Megyei tanácsnál: Kiss Aladár, Turáni Dezső.
Mindenhol volt tehát szervező, aki a becsületes embereket hazug jelszavakkal az utcára tudta vinni

Színre lép az ellenforradalom

Az október 23-i budapesti események hírére 24-én utcai csoportosulások bolygatták meg a városképet. Az Autójavító Vállalat emberei álltak a csoportok középpontjában. Este már születtek a hírek: az Autójavító Vállalat fiataljai a Hamburger szobor ledöntésére készülnek. Gyakorlatképpen a vállalat épületén levő vörös csillagot Sipos Vilmos, Herczeg Alajos, Rába László, Tóth Frigyes levertek. Ezután a Hamburger szobor ledöntésére indultak, de mivel látták, hogy a Hamburger téren általában emberek tartózkodnak, tervüket nem merték végrehajtani. Visszamentek az üzembe, majd Fata István lakására, ahol megbeszélést tartottak a Szabad Európa tanítási alapján. 26-án reggel az üzemben Sipos vezetésével összegyűjtötték a kb. 50 főnyi csoportot és elhatározták, hogy felvonulnak. „Aki magyar, veünk tart!” jelszavát. Teljesen fejbolygatták az üzemet és a város többi üzemének, intézményeinek dolgozóit is sikerült utcára csalniuk. Az előkészítés nem volt eredménytelen. Az első csatlakozók a TEFU dolgozói voltak.

Közben Bocsor és Sipos motorkerékpáros futárt küldött az olajosokhoz, jelezve, hogy a felvonulást megkezdte. A felvonulók útja a Ruhagyárhoz vezetett. Az odaérkezőket Somogyi László, Bajor Jenő, Arnyis István fogadták, megígérték nekik, hogy a dolgozókat felvonulatják. Egyesek tiltakozása ellenére Arnyisék felnyitották a kapukat. A megnevekedett tömeg ezután a Tejüzem dolgozóit akarta rábírní a kivonulásra, de ez egyelőre nem sikerült. A menetet a vasútállomás felé tartott. Itt csatlakoztak a vasutasok és olajosok.

A tömegben ekkor már rombolásra biztató jelszavak hallatszottak.

A felvonuló tömeg útjában megkezdtek a címerek leverését. Majd a Csányi-téren nacionalista ízü „dünepélyt” rögtönöztek. Aljas céljuk szövegét felhasználták az általános- és középiskolások az is, akik különböző jelszavakat hangoztattak. Sajnos, több pedagógus is azt hitte, hogy „szent ügy” érdekében vonultatja gyermekeit.

A tömegben ekkor már rombolásra biztató jelszavak hallatszottak, fordult.

A „vezérek” úgy ítélték meg, hogy a helyzet megérett már az állami szervek, fegyveres erők, a párt elleni provokáció kirobbantására.

A tömeg egy része a megyei tanácshoz vonult. Követelték, hogy a tanács dolgozó is vonuljanak fel. Néhányan az épületbe is be akartak hatolni. Ekkor küldöttséget menesztettek a tanács vezetőihez,

hogy megegyezzenek a felvonulásban. Nem tudni, mi következett volna, ha ez nem teszük meg. Csak következtetni lehet. A cél már az volt, hogy okot adjanak a tömegnek a tettelgesre, és a rombolásra. Ez nem sikerült úgy, ahogy elgondolták. A tanácsból elindulva kiadták a jelszót: „Irány az állomás”. Mikor odaértek, újabb jelszó hangzott el. „Ledönteni a szobrot”. A szobordöntés előre elgondolt terv alapján történt. Mire a tömeg a szoborhoz ért, az emlékművet körülvevő tér baloldalián már egy tehergépkocsi és egy dömper állott.

Hochreiter Ernő vezetésével csákyányokkal bontották meg az emlékmű talajzatát. Ez lassú és bizonytalan munkának tűnt, ezért a tehergépkocsival próbálták elhuzatni az emlékművet. A kötelet Bogrnár István, a Vastömegcikketgyártó Vállalat dolgozója hurkolta fel, mivel a tehergépkocsi is erőteljese bizonyult. A dömper kapcsolták a kötéltre. A felszabadulás szimbóluma ledől. Hochreiter javaslatára elénekeltek a Himnuszt.

Ezután már csak egy lépés volt a Hamburger-szobor ledöntése. Majd a börtön rabjainak kiszabadítása.

Az itt lezajlott eseményeket K. S. a következőképpen mondja el:

„Október 26-án 9 óra tájban megfigyelőink közölték, hogy az iskolás gyermekekből, az Utfenntartó és az Autójavító Vállalat dolgozóiból össze-szerveződött csoport az állomás előtt szovjetellenes jelszavakat hangoztatta ledöntötte a Felszabadulási Emlékművet, és mindenkinek annesztárt követeltek. Ezekután világos volt előttünk, hogy a tömeg legközelebbi útja a börtön lesz. Kb. 12 óra tájban mintegy 400 főnyi tömeg rohanta meg a börtön bejáratát és követelték a politikai foglyok kiadását. Vezetőjük, Varga Ferenc tanárral közöltöm, hogy nem fogunk ellenetést tenni kérdésüknek, csak alakítsanak bizottságot, akik felmennek az ügyesség épületébe és felülvizsgálják a letartóztatottak irait és döntnek szabadlára helyezésük felől. A tömeg azonban nem nyugodott. Kondorok József és társai azt kiáltották, hogy nem várnak semmit. Azonnal hajtsuk végre kérdésüket. Közben egy fiatal villamyszereelő, a nevét nem tudom, rám kiáltott, hogy a csillagjaimat szedjem le azonnal, mert az már nem odaváló. Ismét ütlegelni kezdték az ajtót. A börtönben ekközben már bent volt „a szabadító bizottság”, melynek vezetője Császár Ferencné volt. Császár Ferencné a szabaduló letartóztatottakat az örszemélyzet ruhá-elátványából öltöztette fel és egyenként kisérgette őket a Megyei Ügyészség irodájában lévő mikrofonhoz, hogy beszéljenek a tömeghez. Ekközben az emeletéről felém kiáltotta: „Remélem, hamarosan jobb helyen fogom látni magát is!” Ez a csoport nem csupán a politikai letartóztatottakat igyekezett kiszabadítani, hanem a bűnözőket, tolvajokat, gyilkosokat is.

A tömeg másik hangadója Molnár Margit volt, aki fennhangon szidalmazta az örséget. 1954-ben ő maga is ör volt, de erköletelen magatartásáért elavoltították. A tömeg elvonulása után a kiszabadítottak közül többen visszajöttek, hogy lássuk el őket papírral, adjuk ki titmaradt holmijukat. Egyik csoporttal egy egyetemista fiatalember is jött, aki mosolygva mondta, hogy ők már jóval ezelőtt látták, „hogy a kommunizmus nem cikk”. A volt letartóztatottak közül sok személy azonnal tisztséget

töltött be a forradalmi tanácsban. Például Pataki Ferenc, aki előzőleg igazgatást 4 évi börtönrre volt ítéelve, közelállási kormánybiztosnak nevezte magát. Szakállas és társai, akik határátlépéért voltak büntelve, azonnal fegyvert kaptak és nemzetőrök lettek. Október 31-én Csaba nevű tanár, Mészöly Lóránt volt repülőszázados, kiszabadított letartóztatottal éjjel felkeresik lakásomon, közölték velem, hogy mivel nagy embere voltam az ávo-nak, leváltanak beosztásomból és egyúttal bemutatja az új börtönrarancsokat. Október 31-én, leváltáson után megkezdtek az államvédelmi hadsereg tagjainak letartóztatását. November 3-ig 37 fő tartóztatottak le. Az egyik rendőrszázados listáján láttuk, hogy olyanokat is le akartak tartóztatni, akik már régóta nem teljesítettek szolgálatot a hadsereg kötelékében.

Támadás a megyei pártbizottság székháza ellen

A börtönből az ÁVH épülete elé mentek. Ott is követelték a politika felgyökös kiadását. Ebben az akción már ott voltak a börtönből kiszabadultak is. Az ávo elleni támadással majdnem egyidőben a legvalószínűbb dolog elkövetésére egy csoport a Szovjet Hősök Temetőjébe ment, ahol az emlékművet és sírokat széjjelrombolták. A temetőből jövet a Jókai uti iskolába is betörték, szétvették sok iskolai felszerelést, az ablakok hajgálták ki az üttöréjelvényeket és azokat elégették. Az itt végzett rombolásnál már nyíltan mondogatták, hogy a pártnál is „rendet csinálunk”. Délután 4 óra körül ért az első csoport a megyei pártbizottság székháza-hoz. Számszerint mintegy 80–100-an lehettek. Ez a társaság közvetlenül a pártház kapujánál helyezkedett el, készen állva a behatolásra. Egyelőre megelégedtek azzal, hogy írtas kiáltásokkal a megyei pártbizottság első titkárnak lemondását követelték. A megyei pártbizottság vezetői több megyéből kapott információ alapján számítottak a provokációra. Ezért kísérletet tettek a katonai csoporttal erősebbé meg az épületet.

A felforgató csoport hamarosan kiengedett a város és a környék sörredékévé. Együtt üvöltözött a kapunál Bocsor, Rákossy Gergely, Halmos Zoltán, többszörösen büntetett volt hunyadi és mások, ittas cigányok, prostitúáltak. Amikor a megye vezetői beszélni akartak, lehurrogták őket. A főbejárati ajtó kinyitását követelték, hogy beözönölhessenek és megkezdhesék a rombolást. A bűnözőkből és csöcselékekből álló csoport tagjai közül többen megcélították, hogy az épület kapuja mellett lévő zászlórúdon feljuthassanak az emeletre, úgy mondták, ők a dolgozók küldöttei. A küldötteket egyébként senki nem választotta. Nem képviselték, de személyükön fogva nem is képviselhették a jelenlévő józanabb zalaegerszegi lakosokat. Vajon kit képviselt a városban oly jól ismert Kovács nevű eszavargó (Csmigdi), Szabó nevű cirkszanosz, Horváth József nevű baktöltési hadsereg, aki az erkölyen is egyre hangoztatta, hogy kommunista vérben akar fürödni. A jelenlévő néhány józan egyénre azonban senki nem hallgatott. A kora esti órákban hosszú útja után Dénes elvált a vb. tisztsége alól, saját kérésére, felmentette. Ezt be is jelentették a tömegnek. A hangoskodók akkor még többet akartak. Újabb jelszó harsant: „Dénes jöjjön velünk a nyomdához!” Az erkölyen lévőek egyrésze bizonygatta, hogy ez a kívánság teljesen ártatlan, azonban az erköly alatt várakozó három vasutas mára készült. „Csak jöjjön le, majd elintézzük”, mondták. Mások egész nyíltan kiáltották: „Dobjátok le, húzzátok le lábánál fogva!” Amikor a vb. döntéssel nyilvánosságra hozták, újult erővel lángolt fel a tüntetés. A kapunál lévő csoport törni, zúzni kezdte az épület ajtaját. Ilyen helyzetben a végrehajtó bizottság nem tehetett mást a

rend fenntartása és a pártház biztosítása céljából, katonai alakulatok segítségét kérte. A kényszerűen alkalmazott erőszak eredményeképpen a tömeg pár perc múlva elszórt.

A provokátorok elérték tehát céljukat: vér folyt a pártház előtt. Meg volt az ürügy a párt elleni támadás általános megkezdésére. A lehetőséget alaposan kihasználták. Még el semült a lövészek zaja, máris különböző rágalmakkal illették a megyei pártbizottság egyes vezetőit. Sajtában szervezett kampányt indítottak ellenük. A kommunisták további üldözésének a szovjet csapatok bejövetelét vetett gátat.

Az ellenforradalom a zalaegerszegi üzemekben

RUHAGYÁR:

Az október 26-i felvonulás után sem volt nyugalom az üzemben. Agárdi vezetésével megindult a kommunisták, hazafiak üldözése. Október 27-én Agárdi magához hívatta Major Károly gondnokot és felszólította, hogy önként hagyja el az üzemet. Egy szűkebb bizottság összehívott és határozatot hozott a „kényesebb” személyi ügyekben, a kommunisták elbocsátásáról. A délelőtti órákban összehívták az üzemben tartózkodó dolgozókat a munkánstancs megválasztására. Agárdi előre elkészített listával biztosította a „megfelelő” emberek beválasztását. A tervek nem sikerült, mert a gyűlésen teljes zűrzavar uralkodott. Vita alakult ki, hogy dolgozhatnak-e, vagy sem. Felkérték Horváth Istvánt, hogy szójalon a dolgozókhoz a munka felvétele érdekében. Ő fellépett az asztalra és megbízatásával ellentétben nyilatkozott: „Amíg az oroszok Magyarországon lesznek, nem dolgozunk!”.

Nagy Sándor műszerész uszítására rohमत indítottak a személyzeti osztály ellen is. Pali Ottó vezetésével megsemmisítették az iratokot. — Október 29-én megkezdtek az „ávós splicik” felderítését. Akkoriban ez volt a legjobb ürügy a pártköz és néphez hű dolgozók eltávolítására. Itt is alkalmazni akarták ezt a módszert. Agárdi „bűnbánatot gyakorolt”, mert annak idején feljelentette Fábian Gyulát, akit kémkedés és hazafiasá miatt 15 évre ítélték el. Azonnal intézkedett, hogy e „nagy hazafi” visszakerüljön az üzembe. Ezekben a napokban a megyei és zalaegerszegi ruhagyárak „emberbarát” szerzetéről is bizonyosgot tettek. Hétezer forint értékben ruhaneműt ajándékoztak a börtönből kiszabadult rablónak, gyilkosoknak. A Ruhagyárban ült össze a megyei öszevont munkánstancs alakuló gyűlése. Ennek megszervezésénél nagy szerepet játszott Marosi József és Kondátor József. Ők már tekinettel voltak az események alakulására. Hangoztatták, hogy a tanácsba vegyünk be munkásokat is, hogy a „Kádár-kormány” ne legyen kifogása ellene. Az ülés napirendjén szerepelt a saját bojkott megszervezése. De nagyon csalafinta módon csinálták. Tudták azt, hogy ha az újságot árusítják, hiába hirdetnek bojkottot, a dolgozók megveszik az újságot. (Az újság-bojkott tgzai értelme az, ha a dolgozók elhatározzák, hogy nem vesznek újságot.) Leírták az újságárusokat, hogy ne árulják a lapokat. Ez a bojkott már másnap megbukott. A tanácsban uralkodó zűrzavarra jellemző, hogy a bojkottal lap aznap példányában jelent meg a saját nyilatkozatuk is, melyben ráadásul a 46 órák sztrájkj elvén foglaltak állást. December 6-án újabb rémhír állította le a munkát. Azt híresztelték a gyárban, hogy azt a szovjet katonák aláaknázták.

December 12-én a Ruhagyárban megszervezték a nők tüntetését. A láthatatlan irányítók mellett Szabó Erzsébet, Botfa Jolán, Sipor Erzsébet nyíltan tevékenykedtek Marosi József támogatásával. A cél: provokáció kirobbantása, a felbolygott politikai légkör fenntartása volt. A tüntetés azonban nevesessé vált. Az első napon a „Boldogasszony anyánk” című egyházi ének hangjaira körmenetet rendeztek a városban, majd az első világháború hősi halottjainak szobránál felolvasták pontjaikat. Többek között azt is, hogy ezután nem festik a szájukat. A másnap megismétlődő tüntetés alkalmával a rendőrség elé vonultak. Karhatalmunk ekkor érelyesen közbelepett, s feloszlatta a tüntetőket.

TEJÜZEM:

Október 27-én választották a munkástanácsot. Ezalatt az üzem előtt tartózkodó provokátorok követelték, hogy a pártbizottság megtámadása során meghalt dolgozót vigyék végig a városban. A provokáció, hogy a kommunisták ellen hangolják a tömeget, nem sikerült. Október 28-án nyílt kommunista-ellenesség alakult ki Domonkos Gyula és Pete Géza vezetésével. Vasárnap reggelre az üzem főlöszóján feliratok jelentek meg, új igazgatót és üzemvezetőt követelve. Domonkos a vezetőket és minden kommunistát, keresetlen, durva szavakkal szidalmazott. Az igazgatót kénytelen volt elhagyni az üzemet. A könyvtárszekrényben is garázdálkodtak. Még Jókai-kötetek is a kazánba kerültek. Október 30-ára tűzték ki az üzem új vezetőségének a megválasztását. Kimondták, hogy kommunista nem lehet üzemvezető, a választáson többek között Horányi József volt jegyző, Fogarasi György továbbiszolgáló örörmester, stb.

TATAROZÓ VÁLLALAT:

Október 29-én megválasztották a munkástanácsot. Elnök: Hochreiter Ernő lett. Marosvári Lajos felszolgáltatta az igazgatót, mivel kommunista, hagyja el az ülést. Bejczy László nem érezte jól magát abban a tereben, ahol kommunista tartózkodott. Hochreiter tevékeny részt vállalt a sztrájkok szervezésében. A november második felében tartott választáson a hangadók nyomására kommunistát nem választották a tanácsba. De bekerült: Gaál Ottó, akinek apja csendőri volt, Nagy Kálmán jutasi örörmester, Csanádi Zoltán, akinek apja nyilas volt, és nyugatra szökött, Tóth Gyula csendőri, Zsuppán Ferenc, többszörösen büntetett előéletű bűnöző. A vállalat nódolgozóit is bevonták a decemberi irtás tüntetésébe. Ebben Kiss Márta fejtett ki nagy tevékenységet.

MESZÓV:

Czuczor Béla MÉK igazgató, Horváth Imre (apja csendőri volt), Kovács Ferenc főrevizor (apja csendőri volt), Vizsi Magdolna (kulák származású), Nádasi István (volt nyilas), Zeles József (apja kocsmáros volt) álltak az október 26-i felvonulás szervezése élén. Október 29-én Czuczor Béla és Zeles József Győrbe utaztak, hogy kapcsolatot teremtsenek a győri, az úgynevezett „ellenforradalmi kormányval”. Hazatérve, hozzáfogtak a város csillagok és zászlók megsemmisítéséhez, a kommunisták eltávolításához. Az igazgató helyére Czuczor Bélát állították.

Eltávolították az üzemből Kovács Gizellát, Rácz Gézánté, Kovács Lászlónét, Török Károlynét, mint megbízhatatlan kommunistákat. Leváltották becsztásából Tóth Bélát, a titkárság vezetőjét, Bori Ferenc szövő, pol. osztály vezetőjét, és Lelkes Jenőt, akik kommunisták voltak.

Kovács Ferenc főrevizor kapcsolatot teremtett Závozczival, a megyei nemzetőrség parancsnokával hogy fegyvereket szerezzen a MESZÓV „megbízható dolgozó” számára.

Tevékenyséjük kihatott a megyre földművelőszövetkezeteire is. A járási kirendeltségeknél igyekeztek eltávolítani a kommunista vezetőket.

TERMÉNYFORGALMI VÁLLALAT:

Kiss Ernő, Kovács József, akik a zajos időkben tértek haza budapesti kiküldetésükről, beszámoltak a fővárosi eseményekről. Ez felkavarta a vállalat dolgozóinak nyugalmát. Többen résztvettek a tüntetésekben. Farsang László a táblaverés közben még sérülést is szenvedett. Cséri Zoltán a börtönnél segédkezett. A városi forradalmi tanácsban Komár Pál képviselte a vállalatot. Előkészítette a munkásiannacs megválasztását Magai Kálmán segítségével. Pajor Jenő kommunista igazgatót eltávolították. Hozzáfogtak a „rehabilitálásához”: Göncz Sándor csendőri visszahozták munkahelyére.

ÉPÜLETSZERELŐ VÁLLALAT:

A vállalaton belül a hangadó Sándli István leszerelt katonatiszt, Márkó István hortyhysta tiszt, Németh István, volt rendőrtörzserőrmester voltak. Elhatározták, hogy a vállalatot minden kommunistát eltávolítsanak. Eltűntették a pártszervezet tagnyilvántartását és 135 forint értékű tagbélyeget. Mencinger Sándor ezekben a napokban többször járt Budapestben és róppodulákkal, hírokkal szította az ellenforradalmat.

2.

Nagykanizsai szemtanuk elbeszéléseiből NAGYKANIZSA VÁROSBAN

A lezajlott ellenforradalmi eseményekről B. F. nagykanizsai lakos a következő vallomást mondogta el rendőrségi kihallgatása alkalmával: A dátumba pontosan nem emlékszem, pénteki nap volt, amikor a tüntetők közé sorakoztam és mentem velük a rendőrséghez, majd a határőrlaktányához. Mindkét helyen követeltük, hogy álljanak közénk. A honvédségtől kaptunk egy szakasz katonát, de Hodán László, Zalán József, Mendl Ferenc még több katonát követeltek. Ezidő alatt Szankovics László és Csutorás József felvett engem és több személyt egy tehergépkocsira, és a Szekeres utcába mentünk, ahol arról tájékoztattak, hogy Budapestien folyik a harc és fegyvert, élelmet kell vinnünk. Ugy nyilatkoztak, hogy fegyverről: majd ők gondoskodnak. Erre azonban nem került sor, mivel nem kaptunk gépkocsit. Vasárnap még nem vettem részt aktívan az ellenforradalomban, mivel nem tudtam tiszta képet alkotni a helyzetről. Hétfőn motorokérszámra elmentem Győrbe, ahol felkerestem a Forradalmi Bizottságot, abból a célból, hogy instrukciókat szerezzek be. Ennek alapján megalkítottuk itt helyben az Ifjúsági Tanácsot. Előnként Mendl Ferenc lett, ő szervezte meg később a fegyveres őrseget. Szerdai napon

megalakult a nemzetőrség, melynek parancsnoka Orbán, volt horthysta százados lett, én pedig a helyettese. A nemzetőrségbe önként jelentkeztem.

— Milyen tevékenységet fejtett ki a nemzetőrségben?

Parancsnokhelyettesi beosztásom alatt egyrészben eszközöltem előállítását, mivel egy volt államvédelmi hadnagy ellen feljelentés érkezett, aki a rend helyreállítása érdekében jelentkezett. Tagok voltak: Pétervári MÁV nyugdíjas, Vass Ottó tanár, Békei István gépgyári technikus. A bizottság honvéd-, valamint államvédelmi tiszteket szereltett le.

— Kik voltak az ellenforradalmi bizottság tagjai, azok milyen tevékenységet folytattak?

Az ellenforradalmi bizottság elnöke dr. Lécai Gyula, helybeli ügyvéd volt. Személyesen nem ismertem. Dr. Dallos György orvos, katonai tanácsstag volt. Ő utasította ki a volt szabadságharcos szövetség tagjait, akik a rend helyreállítása érdekében jelentkeztek. Tagok voltak: Pétervári MÁV nyugdíjas, Vass Ottó tanár, Békei István gépgyári technikus. A bizottság honvéd-, valamint államvédelmi tiszteket szereltett le.

— Kinek az utasítására döntötték le a szovjet emlékművet, és abban kik vettek részt?

Arról tudomásom nincs, hogy kinek az utasítására vonultak a szovjet emlékműbőz, és ki adott utasítást a szobor ledöntésére. Én ezen akcióban nem vettem részt. A szobor ledöntésében résztvevők közül két személyt ismertem. Mindketten felmásztak a szoborra. Egyikük Baranyai, nagykanizsai Magyar utcai lakos, valamint a negyreszel volt kocsáros, akinek nevét megmondani nem tudom.

— Ismertesse Orbán Nándor, volt horthysta százados tevékenységét.

Orbán a felszabadulás előtt a nagykanizsai Gábor Áron laktanyának volt a parancsnoka. Október 23-á előt nem állottam vele kapcsolatban, közelebbi ismeretségünk azután kezdődött. Velem, mint parancsnokhelyettesrel nem volt teljes mértékben bizalmi viszonyban. A feladatokat minden esetben dr. Baj György, dr. Dallos és Horváth Lajos volt ügynagykerekedővel beszélte meg. Orbán adott olyan utasítást, hogyha a városba érkeznek az AVH-s tisztek, azokat tartóztatassuk le. Elmondani kívánom, hogy a nemzetőrségben belül alakult egy csoport, amely „operatív” csoportnak nevezte magát, és 5–6 fősől állott. A csoport vezetője Hodán László és Mantuán József volt. A csoport célkitűzése volt, hogy az államvédelmi tiszteket és pártfunkcionáriusokat összeszedjék, lezárják. Erre azonban nem került sor, mivel bejöttek a szovjet csapatok.

— Ismertesse, hogy kik vettek részt a pártház elfoglalásában?

A pártház elfoglalására Mendl Ferenc villanyszerelő adott utasítást. Megállapításom szerint ő volt az ellenforradalom kimondott vezetője. Ő intézte a nemzetőrség felállítását, valamint értelmezésüket. Az ő utasítására rendezte be Hules Béla a nemzetőrség zászlását a pártépületben.

M. L. nagykanizsai dolgozó következőikben számla be a történetekről.

„Október 25-én a Kefegyárba is eljutott a hír, hogy a Gépgyár dolgozói felvonulnak. Az igazgató, a párttitkár és az üb-elnök tiltakoztak a

felvonulás ellen, azonban Meggyesi Ferenc, Mukár Gyula és Gerőcs József kefégyári dolgozók megkezdtek a szervezést és az ő vezetésük mellett hamarosan csatlakoztak a gépgyári tüntetőkhöz.

Az október 26-ára virradó éjszaka az általános nyugtalanság jegyében télt el. Az emberek hál a Kossuth rádiót, hol Amerikai Hangját hallgatták. Politikai felfogásunknak megfelelően. A nagykanizsai vasúti gőcponton volt „Gömböcs-zúpusók” vetétek át a szót, és szervezték a vasutasokat. Nyíltan egyik sem beszélt a szocializmus megdöntéséről, hanem a lamiféle „új magyar szocializmus” emlegettek. Ugyanezt tették a gépgyári ellenforradalmárok is. A felvonuló tömegnek már hiába beszélt Köves János párttitkár és a helyőrség parancsnoka, hogy értelmetlen rombolás a szovjet emlékmű ledöntése. A Szabadság téren összekeveredett tömeg nem hallgatott rájuk. Este 10 órára ledöntötték a szobrot.

Amíg az október 25-i eseményeket főleg a gépgyáriak szervezték, 26-án a vasutasok voltak a kezdeményezők. Reggel 8 órakor leváltották Lisinszky József főnökhöz főnököt. A gyűlésen Tihanyi nevezett vonatkísérő volt a hangadó, aki javasolta a tüntetést, a város eszillagok levertését. Tőle származott a jelszó: „Vasutasnak kenyereit, Lisinszkynek köteleit!” Ezen a napon a nagykanizsai diákság is az utcára vonult. A vasutasok és a kefégyáriak az Ady Endre utcán keresztül az Alsó templomig jutottak el, amikor egy kisebb vasutas-csoport felszólította a tüntetőket, hogy vonuljanak fel a Dózsa György laktanyához tüntetni. E javaslat nyomán vita alakult ki, a tüntetők egyrésze lemaradt, míg a többiek a hozzájuk csatlakozott diákokkal együtt megindultak a laktanyához. A laktanyánál követelték, hogy a honvédség csatlakozzon a tüntetőkhöz. Öveges úrvagy ezt a követelést nem teljesítette. Egy szakasz katonát adott, akik elergettek a tüntetők között, és kivezényelte a helyőrségi honvédeknekart, amely a tüntetők élére állt.

A tömeg elvonult és kisebb csoportokra bomlott. Ekkor már kommunista-ellenes hangok is hallatszottak.

Délután 2–3 óra között újabb vegyes csoport közeledett a Petőfi-szoborhoz. A szobor legfelső lépcsőjére felállt egy bozontos üstökös gépgyári fiatal, maga mellé állított egy idegen fiatallembert, akiről elmondta a tömegnek, hogy az előbb szabadították ki a rendőrségre. Hangsúlyozta, hogy az illető, szerinte, becsületes fiatallembert. Ezzel a rendőrség ellen uszították a dolgozókat. Az egybegyűlt, főleg lumpen proletárokból álló tömeg „fuj-fuj” kiáltásokkal és nyomdafestéket nem tűrő kifejezésekkel mecskolta a rendőrséget.

A fiatalok még beszédtel volna, de helyükre egy munkásruhás, overálós, középkorú férfi tolakodott, Saffár Ferenc, volt nyilas, aki korábban két évet ül börtönben. Őgy nyilatkozott, hogy elég volt a szajátításgból és tehetetlenségéből. Felszólította a jelenlévőket, hogy fogjanak fegyvert és menjenek a pesti ifjúság megsegítésére. Közölték, hogy TEPU-kocsy szállítják őket, és este 9 órakor lesz a gyűlekező a Szabadság téren.”

B. J. visszazemlékezése az eseményekre:

„26-án délután kb. 3 óra lehetett amikor 40-es csoport jött be a városi tanács épületébe, és a tanács emlekté keresték. Az nem volt bent, s így közölték velem, hogy azonnal bizottságot kell szervezni, melynek irányi-

tása alatt este 8 órakor egy vonat indul Budapestre élelmiszerral és fel-fegyverzett fiatalokkal. Közben egymás között is beszélgettek, egy mondványvezető közölte, hogy ő már megdösködött arról, hogy 424-es mondványlány lényelmesen, Pulmann-kocsikban utazhassanak Budapestre a fegyveres fiatalok.

A késő délutáni órákban az utcan őgyelgő tömeg ismét kivonult a lak-tanyához, hogy fegyvert szerezzen. Öveges órnagyától ügíretet kaptak, hogy majd éjfél után kapnak fegyvert. 7 óra tájban egyes fiatalok gyülekezni kezdtek a Szabadság téren. Ekkor az Ady Endre utcából megjelent a be-zontos üstökű legény, aki lerészegedve ordította: „Aki pófánzi akar, az jő-jjön a szoborhoz, ott mindenki pófázhat!” A csoportokban lévő fiatalok, megdörögve a részegtől, eltávoztak.

Ezzel egyidőben kb. 200 főnyi tömeg a pártszékház elé vonult, és fe-gyvert követeltek. Mivel ezt a körésiket megtagadták, kövekkel dobálták az ajtókat és ablakokat. Azt kiabálták, hogy a pártbizottság tagokat a mozi-ker-tében lévő fákra aggadják föl. Mivel a pártbizottságon lévőek erre a fe-nyyegetőzésre sem nyitottak ablakot, arra akarták rábírní Sziluka Györgyöt, hogy nyitassa ki a pártbizottság épületének nagykapuját. Nyilván azzal a szándékkal, hogy utána betöduljanak és elfoglalják az épületet. Mivel ter-vük nem sikerült, az idős elvtársak eddig ütlegelték, amíg az a földön el-nem terült. Ekkor arra az elhatározásra jutottak, hogy a tűzoltóságtól fecs-csendőket hoznak, benzinnel lelocsolják a párházat és felgyújtják. A tűz-oltóktól azonban nem kaptak sem motort, sem fecskendőt. Ezután több személyből álló csoport kezekkel felgyeverezve, behatolt a Pannónia-szálló elcsarnokába és a háztetőkön áthaladva a pártszékház tetéjére akartak feljutni. Ez a tervük sem sikerült, mert a székház s a mellette lévő épület között kb. 4 méter széles kocsibejárát van. Többszörös sikertelen akciójukon felűhődvé lövést adtak le a pártszékházra. Válaszul a párt-székházat védő katonák három kézigrántót dobták a tömegtől kb. 40 mé-terre, és a levegőbe lőttek. Erre a legtöbb ember eltávozott. Az ott maradt 50-es csoport a mozi-ker-tből és a kultúrház felől tűz alá vette a párházat. Erre a székházat védő sorkatonaság tüzet nyitott a támadókra. A kiprovo-kált lövöldözés során heten megsebesültek. A tűzharc fél 10-g tartott, amik-e a marcali páncélosok megérkeztek, és visszaszorították az ellenforra-dalmárokat.”

3.

Az ellenforradalom tevékenysége a zalai falvakban

A zalai dolgozó parasztság mérsékelt figyelemmel követte az október 23-i események fejleményeit. Az ellenforradalom ügyékei a falusi osztály-ellenesség próbálkozásait így nem követte a tömeg támogatása. A fővárosi harcok, majd az követően a megyei két városban kialakult rendbontás azonban tetre készítette őket: A népi demokratikus rend megdöntésére, a szocialista vívmányok megsemmisítésére. Az ellenforradalom falusi szál-láscsinálóinak tevékenységét ismertettjük az alábbiakban:

EGERVÁR:

1956 október 23-án az állami gazdaságban felgyújtottak kb. 300 q szé-nát. Október 25-én kiosztották az állatforgalmi földterületét.

— 14 —

Október 28-án megalakult a forradalmi tanács. Nagy tevékenységet fejtett ki Héthelyi Imre, az AG főagronómusza. Tanácsadói voltak: Hári János volt főjegyző, Herczeg László betörő, Abócs Máttyás nyilas, munká-kerülő.

Leváltották Ömbödi Ferenc igazgatót, helyét Héthelyi foglalta el, aki már a régi rend híveivel paktált. Többször felkeresték a lakásán Ömbödi igazgatót és Cséve Lajos párttitkárt, akiket tervük szerint, ki akartak vé-zetni.

ZALASZENTIVÁN:

Körmendi Lajos r. k. plébános nem mulasztotta el falujában hasznosi-tani az október 2-án Zalaegerszegen szerzett forradalmi tapasztalatokat. Kijelentette, hogy már 1919-ben is résztvett a kommunisták számonké-résében.

Október 28-án körmenetet tartott, beszédében „szent bosszúra” hívott fel.

A forradalmi tanács elnökének dr. Toplak Ferencet választották meg, aki a múltban a zalaszentiváni „Zala-export” egyik vezetője és részvényese, Zalaszentmihályon pláinkafőzője volt. 4 évig ült börtönben úzerkedés miatt. Leváltotta a községi tanács elnökét, s helyébe maga lépett. Egy rendőrt kitalított a faluból.

A forradalmi tanács tagjai lettek: Mátai Jenő volt kulák főjegyző, Pem Kálmán, többszörösen büntetett előéletű, Szőke József csendőr, Gáspár Ferenc, aki paprikahamisítáért volt bezárva, Szukics István, volt „Zala-export” részvényes.

GYÜLEVÉS:

Virág fűfűrészelő Magasi Gyula tanácsitkárrel közölte, hogy fűrésze-lőgéppel vágja el a nyakát. Balázs, a forradalmi bizottság elnöke, aki jó-zanabó volt ezekben a napokban, géppisztollyal akadályozta meg tervét.

FELSŐRAJK:

Október 25-én megalakult a forradalmi bizottság, melyben kulákok, csendőrök és nyilasok foglaltak helyet. A bizottság elnöke Vig Gábor nyilas lett. Feloszlították a községi tanácsot és végrehajtott bizottságot. A községi tanács titkárának a fegyvervetegetésért büntetett Szőke Imrét tették meg. Tanácselnöknek Kovács Desző kulakot választották. 5 tag-ból álló csendőrküldöniményt állítottak fel.

ZALASZABAR:

Cél volt az összes vezetők leváltása, „megbízható emberek” beállí-tása. Ilyen megbízható ember volt dr. Simon Géza, korábbi földbirtokos és főszolgabíró, aki a községi tanács titkáráként tevékenykedett az ellenforradalom napjaiban.

KEHIDA:

Benyó István 1919-es kommunistát október 26-án a Zalába akarták fojtani. Szegleti Imre mentette meg életét.

BEZERÉD:

A tsz-ben két kitelepített kulák géppisztollyal jelent meg és 8 db. szarvasmarhát elvittek.

— 15 —

LETENYE:

Albert Lajos, volt nyilas községvezető és büntetett előéletű fia vezetésével október 27-én támadást szerveztek a járási pártbizottság ellen. Mindenáron be akartak odá hatolni. A rendőrség ezt a tervüket megakadályozta. Később beverték a pártbizottság ablakait. Majd bebrúrták az épületbe, fontos iratokat vettek el, hogy azok alapján végezzék el a felmérésre vonatkozóan. A forradalmi tanács elnökeinek Ersek Lajos községvezető tette meg. A járási tanács elnöke a Horthy-idozak svédországi magyar követtségének egyik alkalmazottja lett. A nemzetőrség parancsnoki tisztét Sasvári József csendőr látta el. Bene Kálmán postamester elvágta a határségi közvetlen vonalát, és utasításokat adott, hogy minden fegyvert adjanak át a civileknek. A forradalmi tanács megalakulásakor a következőket mondotta:

"A forradalom győzött, a kommunizmus megbukott, örökre és visszavonhatatlanul."

Orizetbe vették: Tálósi Bálint tanácsi előadót, Miskovits István kisparaszti, 1919-es kommunisztát, aki a Horthy-rezsim idején többször ült börtönben. Angyal Jenőt, a gépjármű igazgatóját, Kiss Sándor községi párttitkár.

BELEZNA:

Kínéses cipész vezetésével 8 600 forint értékű kárt tettek a községi tanács felszerelésében.

PETRIKERESZTŰR:

Egyik legkirívóbb példája és bizonyítéka a kulák-hatalom visszaállításának ebben a községben volt tapasztalható.

A forradalmi bizottság elnöke Mózer Géza asztalos lett, aki a népi demokráciában házat vett, műhelyt épített, jelenleg két inassal és apjával, mint segédével dolgozik. Kijelentette: "Vegyétek tudomásul, most én vagyok az úr. Mit szólnak hozzá — mondta a kommunisztáknak és tagoknak —, ha most felkasztrunk benneteket?"

Mózer Géza és Gérczei Albert kulák a tsz elnököktől elvették a kulcsokat azzal, hogy a tsz vagyona felett ezután ők rendelkeznek. Mózer fegyveres őrseget állított a tsz elé, hogy a tagok ne mehessenek.

Az események támogatói között találjuk Gérczei Tibor 96 holdas, Gérczei Péterné 85 holdas, Gérczei József 25 holdas, Horváth Zsigmond 70 holdas, Horváth Ferenc 70 holdas, Czuppon Ferenc 32 holdas kulácsokat, akik 1950-ben könyörgőve ajánlották fel földjüket a termelőszövetkezetnek, de szerszámokat és állatokat nem adtak be. Most megnőtt az étvágyuk, mert a termelőszövetkezettől állatokat is követeltek.

Megkezdték az igazi "gazdálkodást". Mintegy 20 mázsa árpat ömöttek az állatoknak, az állatok gondozásának elhanyagolásával, a rendszerellen fejjéssel lerontották a tsz szarvasmarhadállományát. Bár állatokat nem adtak be a tsz-be, most osztottak egymás között. Horváth Zsigmondnak egy pár lovat, 2 tehenet, Czuppon Ferencnek egy pár csikót, Gérczei Kálmánénak egy pár lovat, 2 tehenet, Gérczei Péternék egy lovat és két tehenet adtak.

KÜTFEJ:

A párttitkár lakásának ablakán kézigránatot akartak bedobni. Lesence, hogy az ablakból visszasett, és úgy robbanni fől.

BÁNOKSZENTGYÖRGY:

Lukács, volt körjegyző, akinek a múltban malma volt, visszatért a községbe. Összehívta a tsz tagságát, megszavaztatott magának 32 darab szert, amelyeket a törzskönyvezett állatok közül kiválasztott, eladta az állatokat az Állatforgalmi Vállalatnak. Követelt még 10 q árpat, több mázsa korpát és szarvasmarhákát is.

ZALASZENTGRÓT:

Légrádi József, volt csendőrhadnagy, Mindszenty unokaöccse állt az események élén. A járási forradalmi bizottság elnökhelyettese lett. Ismerőseinek telefonálta Szombathelyre és Vasvárra, hogy az általa megnevezett kommunisztát azonnal tartóztassák le. Aranyod községben összehívott falugyűlésen csatlakozásra szólította fel a járás községeit, és kététe, hogy a kommunisztát távolítsák el a tanács apparátusából, Légrádi ezután megbizta magát a közigazgatás átszervezésével.

Október 26-án az esti órákban ledöntötték a szovjet emlékművet. Felörték a bognyújesi hivatali és a pénzügyőrség helyiségeit, iratokat kiszórták. Megtámadták és feltörték a járási pártbizottság épületét, a székrendeket felsebeztek, az iratokat szétszórták. A támadás vezetője Lesznik Vilmos köteles és Szili Károly KTSZ dolgozó volt. Az anyagi kár kb. 25 000 forint. Október 27-én a járási tanács ellen indították támadást. Az összes fontos iratokat kiszórták az utcára, és mintegy 30 000 forint értékű vagyontárgyat eltilajdonítottak.

A könyvesboltban is 13 000 forint értékű kárt tettek.

Néhány adat a zalaszentgróti járási forradalmi bizottság összetételéről. Kik voltak a "nemzeti forradalom" szószólói, Elnökök: Horváth Ferenc Barankovics-párti képviselő, 5 évet ült börtönben, népi demokrácia és államellenes bűncselekmény miatt, Elnökhelyettes: Légrádi József, Tagjai: Püllő Kálmán volt jegyző, apja cséplőgéptulajdonos, felesége Polajár földbirtokos lánya, Németh Jenő fegyveres nyilas pártbizottságos, Csár Kovács István, apósa 40 holdas kulák, Vitéz Pataki Dezso, volt hivatalos törzserőster, Molnár Ferenc nyilas pártbizottságos, Kiss József csendőr, Molnár József, a celdőmőki csendőrség volt parancsnoka, Kriszka Ede, fegyveres nyilas pártbizottságos, Szávai István jegyző, a letartóztatandók listájának előkészítője Zsilinszky László, volt királyi főgyűez, akinek sógora földbirtokos.

Rájuk vonatkozik a megyei forradalmi tanács november 3-án tartott ülésén elhangzott kitétel:

"Először is arra kell törekednünk, hogy a kapcsolat a megyében, a járásokban és községekben feltétlenül jó és megbízható legyen. Nekünk általános érvényű rendelkezést kell kiadni a járások felé, hogy feltétlenül megbízható emberek kapjanak megfelelő helyet."

Könnyű eldönteni, hogy ezen egyének és a hozzájuk hasonlóak, nem a népi demokrácia számára voltak megbízhatóak.

VÁRFÖLDE:

Október 26-án éjjel Balázs György kulák két fia négy ismeretlen lártsával géppisztollyal felszerelve Hóbor Tibor tsz brigádfővezetőt kihurokolták az utcára, hogy kivégezzék. Szándékukat az összeverődött tömeg akadályozta meg.

NOVA:

Október 25-én reggelre ledöntötték a szovjet hősök emlékművét. Október 26-án Hári Sándor vezetésével felvonulást rendeztek, melynek során felelősségre vonták Bogár tanácselnököt. Október 27-én megalakították a községi forradalmi tanácsot.

LENTI:

Október 25-én érkezett haza Budapestről Simon József volt lenti lakos, aki a pécség és a földműveszövetkezet dolgozóival tárgyalásokat folytatott. Október 26-án erősebben hívták a lovászi üzem dolgozóit a felvonulásra. Segítségükkel hozzáfogtak a szobrok, csillagok leveréséhez. Ebben Süket Pál és Kulcsár Sándor lenti lakosok aktívan tevékenykedtek. Majd felszólították a község lakosságát a felvonulásra. Fegyveres provokáció kirobantása érdekében valaki bedobta azt a rémhírt, hogy a zajdai laktanyában 360 egyetemista katona van bezárva. Tóth István cukrász a járási pártbizottság kocsiját követelte, hogy kimehessenek a foglyok kiszabadítására. Hangzottak, amennyiben nem engedik ki a foglyokat, a felbőszült nép fegyverrel fogja kiszabadítani azokat. A tömeg, gépkocsira ülve, Zajdára ment, ahol meggyőződtek a hír valótlanágáról. Delután megválasztották a forradalmi tanácsot. A hangshiradón keresztül uszították a kormány ellen. A Szabad Európa adását is rákapcsolták a hangszóróra.

Október 27-én lefoglalták a pártbizottság gépkocsiját és a funkcionáriusokat felszólították, hogy saját érdekében többet ne menjenek az épületbe. Október 28-án a forradalmi tanács tagjai: Börden Béla, Tóth István és Süket Győző vezetésével bementek a rendőrségre, a fegyvereket elszedték és a kapitányság több dolgozóját elbocsátották. Két nap múlva a pártbizottság több dolgozóját és államvédelmi listákat tartóztattak le. November 2-án a járási forradalmi tanács vezetősége ülést tartott. Börden Béla, Süket Győző felszólították a zajdai erred parancsnokát a szovjet csapatok elleni támadásra. A parancsnok kiérő válasza: adott, visszaállították a rendőrségtől elbocsátottak egy részét, de saját embereiket is betették ellenőrzés céljából, pl. Tóth István cukrászt. November 4-én a járási forradalmi tanács általános mozgósítást rendelt el. A zajdai laktanyát a nagy zúr-zavar következtében kifosztották. A fegyvereket, élelmet és ruhát széthordták a járás területén. Az anyagi kár kb. 32 millió forint.

CSESZTREG:

Október 26-án a zalabakjai felvonulók Forgács Géza és dr. Kiss Zoltán vezetésével Csesztregre mentek, ahol hozzájuk csatlakozott Zakál Ferenc, Fülöp István és Fentős Lajos vezetésével számos csesztregi lakos. «A vezérek» a népet a gépállomásra vezették, ahol Szabó Sándor, a gépállomás igazgatója fogadta őket. Kérte a tömeget, hogy a nép vagyonát kíméljék meg a rongálástól. Nem hallgatták meg. A tömeg közül kiugrott a zalabakjai Császár József és a kezében lévő nemzeti lobogó kihegyezett végű rúdját az igazgató melléinek feszítette. Bosszúja azután a Lenin-képre terelődött, melyet szeljeltépett. A gépállomás és a tsz iratait kiszórták, majd gépkocsira ültek és «a párt megszűnt, a forradalom kitört» jelszóval Szentgyörgyvölgyre mentek, hogy ott is útjára induljon a «forradalom».

Október 27-én megkeresték Büki István párttitkárt. A párt iratait Zakál Ferenc és Hermán Lajos égette el.

Október 28-án Fülöp István utasította a rendőrös parancsnokát, hogy két nemzetőrrel vegyék őrizetbe Szabót, a gépállomás igazgatóját, Pintér Lajos községi tanácselnököt, Fekete Viktort, a pártbizottság munkatársát, és Büki István párttitkárt. Október 30-án megkezdődött a tsz vagyonának szétvárosítása. November 2-án elszedték a rendőrös tagjaitól a fegyvereket és a szovjet támadás ellen készültek. November 3-án a zajdai laktanya raktárait feltörték, fegyvert, ruhát, élelmiszert raboltak. November 4-én Németh Károly és Fülöp István fegyveresen kényszerítették a férfiakat a szovjet csapatok elleni harcra, de az összekényszerített tömeg minden tagja megszökött.

BARLAHIDA:

Novák Kálmán 44 lés-as kulák borozgatás közben arra biztatta Benkő József, Németh József, Varga József és Fincza Kálmán novai lakosokat, hogy Barlahidán is teremtsenek rendet, zavarják el a kommunisztákát. A nevezett személyek a községbe érve kiadták a jelszót: «leszámolunk a kommunisztákákkal!» Gyurucz Lajos vb. titkárt arcul ütötték, félábra állították és a Himnuszt énekellették vele.

BÜCSÜSZENTLÁSZLÓ:

Október 28-án Mihály József, Borsos István, Horvay Mihály, Vass Pál, Lakó Ferenc és Szedő Ferenc volt csendőr timentést szerveztek «Le a kommunisztákákkal, halál a kommunisztákra!» jelszóval. Vass Pál és Borsos Ferenc a timentéket arra akarta rábeszéli, hogy a tanácselnököt mondasák le.

PADÁR:

A községi tanács elnökét és titkárát elbocsátották. A helyiségekben a villanyvezetékét leszaggatták és elvitték, Kocsis József vezetésével. A kommuniszták elleni akcióit Koltay Lajos volt csendőr vezette, aki a párttitkártól a kommuniszták névsorát követelte. A kultúrházban tartott gyűlésen felolvasta a névsort és a dolgozókat a kommuniszták ellen uszította.

EBERGÉNY:

A községi tanács dolgozóit leváltották. Elnöknek Gesztesi Ferenc csendőrt tettek meg.

BAGODVITENYÉD:

Mári Antal volt nyilas vezető biztatására megverték Vörös Elek kommunisztát. A község dolgozóit a terményraktár feltörésére lázították.

OZMÁNBÜKK:

A kulákkal paktáló Kutasi Tibor tanácsitkár, Paksa István, Dervales Gyula és Dervales Lajos kulákok kidoboltatták a községben: «Kedves magyar testvéreim! Vége a kommunizmusnak és elkövetkezett az az idő, amikor a kommunisztákkal leszámolunk!» Paksa hangozlatta, hogy a leszámolást a tanácselnökön és helyettesén kezdik meg.

PÜLSÖKE:

A forradalmi bizottság tagjait pártok alapon válogatták ki. Többségük az ügyvezetői nagygazdákból állott. Verebes Mihály kupec a forradalmi bizottság elnöke, a nemzetőrség parancsnoka Oláh Ferenc csendőr lett, aki jelenleg is fegyverreltegetés miatt ül a börtönben. Eddig ismeretlen személyek a községben uszító róplapokat készítettek és terjesztettek.

PACSA:

Október 25-én dr. Csembe János, Tóth István (Földszöv.) és Pánczél István kezdeményezésére ledöntötték a szovjet emlékművet. Pánczél István leváltotta Kiss Béla földművelésszervezeti ügyvezetőt, és ő foglalta el ezt a pozíciót. A főigágitór Cindéri László volt. «Itt az idő, kötelek a kommunisták nyakára, aki pedig tovább akarja a termelőségvetkezést, annak szét kell verni a fejét» — monogatta. A forradalmi bizottság tagjai: Váraljai Ferenc csendőr, Tóth István (malmos), 10 évet ült fehérgárdista szervezkedés miatt, Gergály György 18 évre volt elítélve, ifj. Balassa András fehérgárdista, aki Keszthelyre ment fegyverét, hogy a község fiataljait felfegyverezze, Papp István fehérgárdista (10 évet ült börtönben), Póvcs István apja a Magyar Elet Pártjának volt járási titkára, Köffler Lajos csendőr, Torma József (2 évet ült börtönben). Ők vették át a községi tanács irányítását.

A pacsai ellenforradalmi események idején vezetőszerpepet töltött be: Décsenyi János kupec, aki már két évet ült börtönben kupeckedés és csalás miatt. Ő vitte a láncot az emlékmű eldöntéséhez. Házánál töltötték a benzinespalackokat, amelyeket a szovjet tankok ellen akartak felhasználni. Balassa András kulák 15 évre elítélt bűnös, aki Vácról szökött meg október utolsó napjaiban, vérlázító módon szónokolt a népi demokrácia ellen. Ő szervezte a termelőségvetkezet vagyondának szétthoradást. Czoma Kálmán (Kisfaludy utca) cement- és mécskereskedő, Tincsis Vilmos volt pénzügyőrrel a vb. elnök házáat akarták felgyújtani. Tincsis «átvezet» Szentpéterúrra is, ahol átvosokot keresett. Mikulás Ferenc és Virág nevezetű személy Gál Lajos vb. elnökhelyettes lakásán géppisztolyosan házkutatást tartottak és átvosokot kerestek. Molnár Jenőnek kulák (férje büntetett életű), Balassa András, Bangó József a kivégzendők listájának összeállításán fáradoztak, melyen nemcsak kommunisták, hanem pártionkivüli dolgozó parasztok is szerepeltek. A nemzetőrök volt csendőrök, horthysta rendőrök közül kerültek ki, mint például: Köffler Lajos, Váraljai Ferenc, Takács Zezmond és mások. A Pacsai Nővényvédő Állomás is hatókörükbe esett. Itt Czoma Kálmán kulák, Szilgietti József volt jegyző, Bali István voltak a fővezérek. Nem ismerték el az igazgatót, fenyegették a kommunistákat és a becsületes dolgozókat. Fékteleenil garázdálkodtak az állomás gépocsaljával, Zetoraljával.

SENPÉTERÜR:

Itt lépett színe a «falu megváltója».

Molnár György a börtömből szabadulva a községi tanács épületébe ment. A hangosbemondóban a következőképpen jelentkezett: «Dicsőítsék a Jézus Krisztus, megjött a ti megváltótok Molnár György». Hasonszőrű barátjaival végigordították a falut és bejelentették, hogy még ma végeznek a kommunistákkal. Kídolgozták »programjukat«. Ez a program

az emberek összeveréséből állt. Megverték Herczeg István tsz brigádevezetőt, Pajza László, Eke János tsz-tagot, Nagy Istvánt, Mészáros János tsz-elnököt, Boldizsár Lászlót nem találták odahaza, ezért terhes feleségét verték meg, akinek 6 hónapos terhessége megszakadt. A községi tanács titkáráat fel akarták akasztani, de Molnár György »megkegyelmezett« azzal, hogy bizonyos dolgokban egyelőre még szükség lesz rá, Molnár György megengedte a pálinkafőzést, a fakitermelést, azon jelszóval, hogy »miénk az erdő«. Irányításával hozzáfogtak a tsz földjelmeke szétosztásához.

Leváltották a községben minden bizottság és vezetőt. Még a legeltesi bizottságot is. A községi tanács tagságát 6 személy kivételével kicserélték, a többit megbízhatatlannak tartották. Bekerültek az új tanácsba nyilasok és csendőrök is. A plébános úr is akcióba lépett. A templomban a pesti ifjúság »hőteteteiről« beszélt.

Föltette a kérdést: Nem tudja, hogy a szentpéterúri ifjúság mért vár karbatett kezeikkel? Szavainak megvolt a hatása. Másnap egyes szentpéterúri fiatalok »rendet« teremtek az iskolában. Feltörték a párhelyiséget.

A községben megalakították a kiscsiga pártot, Elnöke Bócsics János kulák lett. Az alakuló ülésen felszólalt Tamás József nyilas cipész. Ismertette a helyi kiscsiga párt programját:

1. Vissza a tíz évvel ezelőti birtokviszonyokat.
2. »Rákositák« eltávolítása.
3. Minden községi vezető leváltani.
4. A kommunisták megsemmisítése.

TÓTSZERDAHELY:

Kanizsai személyek közreműködésével ledöntötték az emlékművet. A forradalmi bizottság tagjai többségükben az egyházközösgéi testület tagjai voltak. Lukács István volt nyilas községvezető a kommunisták eltávolítását követelte. A kitelepítettek általános támadást indítottak a tsz ellen. Lovakat, sertéseket, terményit hordtak szét. A tsz szénáját a kitelepítettek osztották el egymás között. A községi tanáccsal az iratokat elégették és a bitorokait összetörték. Kukuruzsnyák Rémsz tsz-elnök ablakait beverték.

MOLNÁRI:

A tanácsirodában az iratokat elégették. Andraseknét, a tanács elnöket a lakásán keresték, hogy megverjék. A józanebb gondolkodású emberek mentették meg ettől. Kamrájában összetörték a befőttes üvegeket. A tsz vagyonát széjjelhordták.

SEMJÉNHAZA:

A plébános is a »haladók« sorába állt. Megpróbálta a történelem kezeit visszafelé forgatni, visszaszerezni azt a jogot, hogy a papok legyenek az urak az iskolában. Leváltotta az iskola kommunista igazgatóját.

KISSZIGET:

A párttagok ablakait bezúrták. Dávid Ferenc tsz-elnök házáról a cserpepet verték le. A községi tanács elnökét és titkáráat leváltották.

IKLÓDBÖRDÜCE:

Németh Jenő kulácki vezetésével levették a csillagokat, a tanácselnököt kitiltották a községből. Lakásából kirakták.

MIKEKARÁCSONYFA:

Elégették a piros zászlókat. Filó Sándor párttitkárt ágyában támadták meg. Hálóingé piros szegélyét bicskával metélték le. Tóth József volt párttitkárt véresre verték.

SENYGYÖRGYVÖLGY:

Október 27-én Dénes Pál kupec és veje, Csóta Zoltán elmentek Csesztregre és kérték Filop Istvánt, hogy menjenek át községükbe és segítsék "a forradalmat". Három teherautó "segítség" is érkezett. A szövetkezeti borbély előtt Németh Károly programbeszédet mondott. Először a kulákok csatlakoztak hozzájuk, s elindultak a községi tanácshoz. A táblát összetörték, az irodát feldúlták. A tanács elnökét és titkárárt lemondatták. A párt-helyiségben összetörték a képeket. A felzaklatott tömeget a vezérek az Új Élet TSZ-be vezették s kimondták a szövetkezet megszűnését. A tsz irodájában mindent feldúltak és sok iratot elégették. Hozzáfogtak a tsz burgonyájának széthordásához. Felelősségre vonták Cseke Ferencet, a tsz párttitkárárt, szidalmazták és leköpdösték. Őrséget állítottak Cseke és Németh elvtársak lakásához. A kultúrházban összetörték a szocializmus fejlődését bemutató képsorozatot.

Október 28-án megválasztották a forradalmi tanácsot. A forradalmi tanács elnöke Nagy-Kolozsvári István református pap lett, helyettese Bán István kulák. Október 31-én fegyvereket hoztak és megszervezték a nemzetőrséget. November 4-én a faluban általános mozgósítást rendeltek el. A szovjet csapatok ellen! — adták ki a jelszót. Persze Nagy-Kolozsvári és emberei nélkül. A falu becstelensé dolgozóinak tömegeit akarták saját céljaik megvalósítása érdekében elvezetni. A falu népe azonban átállott a szitán és csak néhányan jelentkeztek. A kulákok bevonásával nyomást gyakoroltak a tsz tagságára. Azok, hogy a zaklatásoktól megszabaduljanak, kimondták a tsz feloszlását. 400 000 forint értékű gazdasági felszerelés és állatokat hordtak széjjel.

NEMESNÉP:

Termelőszövetkezeti község. Október 27-én megjelentek a községen Forgács Ferenc, Németh József, Filop útmester zalabaknai és csesztregi lakosok. A községi tanácsot feldúlták, könyveket és iratokat égettek. Ocsmány szavakkal rágalmazták a kommunistákat. A tsz helyiségét felrongálták. Október 28-án a termelőszövetkezet vagyonát akarták lefoglalni, de ezt a tagság akkor megakadályozta. Később mindent széjjelhordták. Volt olyan kitelepített, aki 10 db tésztát vitt el, 20 q kukoricával együtt. Megjelent Bárdosi szentgyörgyvölgyi plébános is, aki követelte a forradalmi tanácsotól az iskola igazgatójának eltávolítását.

MÁROKFÖLD:

Október 29-én a községbe érkezett Nagy-Kolozsvári református lelkész és közreműködésével megválasztották a forradalmi tanácsot. Tsz-tagokat és

párttagokat nem vettek be. Megkérdézték Nagy-Kolozsvárt, hogy tsz-tagokat miért nem lehet beválasztani a forradalmi tanácsba? Azt válaszolta, neki „megbízható-emberekre” van szüksége, mint Tóth Géza volt nyilas községvezető, aki a forradalmi tanács elnöke lett, és engedélyt adott a kitelepítetteknek, hogy a tsz vagyonát széthordják.

MAGYARFÖLD:

Az események „főhőse” Vörös Kálmán, három ízben büntetett egyén volt. Ezúttal is a börtönből keveredett a faluba. A tsz és kultúrotthon irodáját feldúlták. Gortha Ferenc és Tóth Győző vezetésével a tsz vagyonát széjjelhordták. Támadást indítottak a párttagság ellen is. Több tagkönyvet elszedtek és elégették.

RAMOCSA:

Az ellenforradalom szele október 28-án jutott el a községbe. Tóth Kálmán tanácselnököt és Oswald Gizella tanácsitkárt leváltották. A forradalmi tanács tagsága főleg kitelepítettekből tevődött össze. A tsz vagyonát széjjelhordták.

KERKAFALVA:

Október 25-én Zalabakásáról és Csesztregről érkeztek ellenforradalmárok a községbe. Csatlakozott hozzájuk a helybéli kulákság is. A tanácsházán törték-nizták. Kényszerítették a termelőszövetkezet elnökét, hogy ossza fel a szövetkezetet. A kitelepítettek az állatokat széthordták. Domján Géza agrónomust egy csendőr kirakta lakásából. Virág István tanácselnök is részt vállalt mindebben, hogy az elkövetkező időre is biztosítsa pozícióját.

BÜDEHÁZA:

Az ellenforradalmi események irányítója Csuka Lajos asztalos volt. Lelkes segítőársul csatlakozott hozzá Fehér Jenő korábbi körjegyzőségi irodatiszt. Október 27-én a forradalmi tanács megválasztása a tanács dolgozóinak leváltásával kezdődött. A forradalmi tanács tagságába a régi tanács tagok közül egyet sem választottak meg. A tanácsházán és iskolában találták Lenin és Szórálni műveit a sárba tiporták. 26-án zászlókkal árvonultak Gáborjánaházára. Az oroszok kivonulását és Mindszenty szabadonbocsátását követelték. November 4-én mozgósítást rendeltek el. Teherautóval vitték a jelentkezőket Zajdára, hogy felfegyverezzék őket.

SZIJARTÓHÁZA:

Október 25-én választottak forradalmi bizottságot. A tanács elnökét leváltották. A bizottság főterén egybegyűlt dolgozók elé rendelte a párttagokat és felszólították őket, hogy „velünk, vagy ellenünk”. Elrendelték, hogy a párttagok a lakásukat nem hagyhatják el. Bíró Károly azt javasolta, hogy „lakat alá kell tenni őket”. A főszónok Illés László budapesti lakos volt. November 4-én általános mozgósítást rendeltek el, de senki nem jelentkezett.

RESZNEK:

Október 27-én Bagladi, a járási forradalmi tanács tagjának vezetésével forradalmi tanácsot alakítottak. Kijelentették, hogy kommunizátus semmiféle szervez nem lehet bevezetni. Intézkedésük folytán a párthelyiséget feldúlták. A község becsületes dolgozóit azzal igyekeztek a kommunizátus ellen uszítani, hogy a kommunizátus minden lakosról kéderanyagot készítettek. Ezt keresték is, de ilyet nyilván nem találhattak. Fel akarták törni a terményraktárt és a földműveszövetkezet boltját. Aljos törekvéseknek a becsületes dolgozók szabtak gátat.

ZALALÓVÓ:

Az események főmozgatója Pálkás József, az általános iskola igazgatója volt. Kijelentette, hogy elég volt a 12 éves kommunista elnyomásból. Német Dezső, Molnár Lajos (pücsök) felöltözték a begyűjtési hivatal ablakait és az összes iratokat elégették. A párthelyiséget kinyitatták és az iratokat szintén elégették. Molnár József és Jenő a napközi otthon udvarán lévő szovjet emlékművet döntötték le. Millei Sándor párttagot Vörös László tetleg bántalmazta, azért, mert 1945-ben tolmács volt.

VASPÜR:

Az ellenforradalmi tüntetést kulákok vezették. Többek között Bucsis Dezső, Kalamár Ferenc, Simon Albert. Vezetésüikkel október 26-án, délelőtt a tömeg a tanácsitkár lakása elé vonult, hogy kiköltöztesse lakásából és elzavarják a községből. Bőrotár kiszórták. Keresték Dejes János tanácselnököt is. Nem találták odahaza, azért feleségét akarták felkötni.

TÓFEJ:

A községben október 26-án délelőtt 10 órakor kezdődött meg a felvonulás. A tüntetőket Lukács nevű személy vezette. A községi tanácsházba elégették a begyűjtési iratokat, dekorációs anyagokat, s a könyvtárban lévő könyveket. A párttagok elleni támadást Bicsák Ferenc dömföldi lakos vezette. Az ellenforradalom idején nagy aktivitást fejtett ki Pecs Gusztáv iskolaiigazgató. Nemes főjegyző úr arra agtálták a dolgozókat, hogy ne tanácsitkárt és elnököt válasszanak, hanem főjegyzőt és bírót.

BOCFÜLDE:

Október 26-án este: »Munkát—kenyeret!« — felkiáltással indult a tüntetők menete. Leverték a közületeken lévő csillagokat és feliratokat. A tüntetést Balogh Zoltán kulákfi szervezte. A forradalmi bizottság vezetésével a tömeg elment Zeidő János párttitkár lakására és oda betörték. Duszpotl Dömötör megverte Zeidő elvtársat. Feleségét és 17 éves fiát öltöztetend a tömeg elé kísérték és kényszerítették arra, hogy a templomba menjenek.

BAKTÜTŐS:

Az ellenforradalom szervezői itt sem lehettek mások, mint Sipos Ernő Hunyadi-páncélos, Sipos Antal, Sipos Kálmán volt csendőrök.

PUSZTASZENTLÁSZLÓ:

A községi tanácsnál elégették a piros zászlókat, megsemmisítették a begyűjtési iratokat. Leváltották a községi tanács dolgozóit. Fatér Sándor választották a forradalmi bizottság elnökének. Támadást indítottak a kommunizátus ellen. Üldözték Horváth József községi inspektorát, Bókás Dezsőmet, a vb. elnököt, Péteri Gizella agrónómust. Fatér Sándor támogatta Nagy András 550 holdas földbirtokos választását. Buzgalmában a tanácselnökkel akarta kimeszeltetni a földbirtokos kastélyát.

ALIBÁNFA-PETŐHENYE:

Az ellenforradalmi megmozdulásban nagy szerepet játszott Porpácz György volt jezsuita szerzetes. Kijelentette, hogy összeszedi a párttagok könyveket és elbírálja, kit akasszanak fel. Megjött méltó társai, a volt csendőrök hangja is. Peresztegi Antal elvette a párttitkártól a vadásztegyverét. Mint mondta, a fegyver a kommunizátus kiirtására kell.

ZALACSBÉ:

Az ellenforradalmi tevékenysége arra irányult, hogy vezető funkcióból minden kommunizátus elváltsanak. Leváltották a tanácselnököt és tanácsitkárt.

SALOMVÁR:

Az ellenforradalmi megmozdulásban nagy szerepet játszott a községi tanács titkára. Javaslataira egy volt csendőrt választották a forradalmi bizottság elnökének.

NAGYKANIZSAI JÁRÁS:

A nagykanizsai járás területén 31 tanácselnököt, titkárt váltottak le az ellenforradalmi időszak alatt. Leváltások Faludi, Marton Sándor, Pitner Imre és Szépréti vezetésével, közvetlen irányításával történtek. Felt vezetett személyek fő jelszava: »Minden régít leváltani és eltávolítani, újakat választani!« A választásoknál számításba jöhettek a volt nyilasok és csendőrök. Fenti személyek voltak a nagykanizsai járási forradalmi bizottság megbízottai. Rajtuk kívül nem vehette senki igénybe a járási tanács gépkecskáját. A járási tanácsnál a »Szabad Európa« és »Amerika Hangja« híreinek rendszeres terjesztői voltak: Faludi, Pitner, Kósa, Matyós, Imrei, Szépréti, Marton és Boáné. Az új híreket és útmutatásokat mindig örömmel üdvözölték, s kiadták a jelszót, hogy el kell távolítani a »rákoesztítakat« és »szálmisztákat«.

A járási nemzeti bizottság vezetője, Marton Sándor először Maruska János vb. elnököt, Zeidő Lajos vb. elnököt, Kiss László volt személynégyi előadót, Hüvelyi Árpád mezőgazdasági osztályvezetőt, Varró Dezső mezőgazdasági csoportvezetőt és Oláh Rezső párttitkárt távolította el.

Faludi tanulmányi felügyelő odje az volt, hogy minden kommunista igazgató-tanító leváltson és eltávolítson. Ezt cselekedte többek között Murakeresztúron és Szepetken. Nagy részben egy volt csendőrről jelent meg és »lekérderte« a pedagógusokat. Nem feledezett meg a kommunista tanácselnökök és titkárok elleni provokáció szításáról sem. A közsé-

gekben a papokat és kulákokat kereste fel. Tölük kért információt és együtt beszéltek meg távolabbi céljaikat.

Az egyes községekben következő események történtek:

MURAKERESZTÜR:

Október 26-án a kultúrthozban gyűlekeztek, ahol az állatorvos mondott beszédet. «Szabadságot hirdettek, de igaz szabadság csak most van» — kezdte beszédét. A beszéd a Szabad Európa adásainak megfelelő hangnemben folyt le. A nemzeti bizottság első ténykedése a tiszteletdíj megfizetésére irányult. A tiszteletdíj éjnek idején többször megfenyegettek és felszólították őket a tiszteletdíj megfizetésére. A forradalmi bizottságnak Kovács János és István csendőrök is tagjai voltak.

SAND:

A nemzeti bizottság elnöke Farkas Gyula 70 holdas kulák lett. Hangzott, hogy «letűnt a kommunizmus csillaga, vége a kommunizmusnak». A nemzeti bizottságba csak vagyonos embereket vettek be. A rendőrlakást betörték és kirabolták. A lakásban fekvő négy kisgyermekre Kiss Ferenc és Bartók Ferenc köveket dobáltak.

ESZTEREGNYE:

Minden tanácsagot lemondattak. Imrei Boldizsár javaslatára egy csendőrt választottak a nemzeti bizottság elnökévé. A tanácselnök pincéjét felgyújtották.

HAHÓT:

A tüntetés október 26-án este 8 óra körül kezdődött. Már előző napokban igen sok idegent lehetett látni a községben. A jogos követeléseiket kifejező jelszavak mellett ekkor megjelentek az irredenta és antiszemita jelszavak is. A párthelyiségben talált képeket, köztük Lenin képét is, összetörték és megtagosták.

A felvonulók a következő jelszavakat ordították: «Le a kommunizmusnak, kötelei nekik!» — «Nem, nem, soha!» — «Mindent vissza!» Egyesek az erdélyi himnusz énekeltek. A felvonulók Reht Albert és Grünfeld József háza előtt megállva, ordították: «Halál a zsidókra, kötelei a zsidóknak!»

Az irányítók és szervezők Dil Károly és Smilnyák Lajos volt nyilasok, akik hosszabb időt töltöttek börtönben, politikai fogolyként. 27-én reggel Dil Károly felszólította Avar Gyula iskolai igazgatót, hogy a gyermekeket is vonulassa fel.

Csorba János függetlenített párttitkár hazaküldték és megüzenték, hogy lakását csak engedéllyel hagyhatja el. Avar Gyula iskolaigazgatót felüggesztették állásából.

Miseta György esperes is követelte a «jogait». Kihirdette a templomban, hogy ha jutott a község dolgozóinak a földművelésügyi miniszter levél áruki felvásárlására, akkor adjanak az öreg papok és papnövendékek elutasítására is. Saját magának pedig bort, fát, gabonát és egyéb adományt kért, mondván, ez régen is így volt. Hivatkozott arra, hogy most, a beadás eltérése után jobb dolga van a parasztnak és így jogos a kérése, hogy segítsenek rajta.

A párttagokat megfenyegettek. Dávid József alapszervezeti párttitkár udvarán fejével járalták és felszólították, jöjjön ki közéjük. «Hahót község józabb paraszti dolgozóinak érdeme, hogy már ezen napokban is igyekeztek megakadályozni a tettes bántalmazásokat.

KACORLAK:

A tiszteletdíj megfizetése nélkül szétosztották a tiszteletdíjat a kulákoknak és kitelepítetteknek. A felosztás irányítója Kovács Zoltán és Kubán Sándor volt. Kubán egyébként a nagykanizsai eseményekben is részt vett, közreműködött a börtönben lejáródott eseményekben. Kovács István tanácselnök is szorgalmasan osztogatta a tiszteletdíjat. 40 mánfa lóherét, búzát, árpat, kukoricát adott kárpótlásul Gregor József és Staf Mihály kulákoknak. Telefonált a «körszék» községek kulákjainak, hogy jelentkezzenek kártalanítás végett.

A nemzeti bizottság tagjai Marczin Jenő tiszteletdíj elnököt keresték, kötelei magukkal, hogy felakasszák. Marczin Jenő elmenekült, de feleségét, aki terhes. Balázs, Kubán, Kozsori és Kovács Zoltán összeverték. Az asszonyt kórházba szállították.

SZEPETNEK:

A nemzeti bizottság kimondta a tiszteletdíj felosztását. A bizottságban tiszteletdíj nem volt. Marczin György függetlenített párttitkár szobafogságra ítélték. A nemzetőrség fegyveresen vigyázott rá és megtiltotta, hogy elhagyja lakását.

BALATONMAGYARÓD:

A forradalmi bizottság az állami gazdaság szétrombolásával kezdte működését. Több vagont kivevő takarmányt felgyújtottak. Megkezdtek az állatállomány szétthordását. Az állami gazdaság területéből kb. 300 holdat kiparcelláltak, «vissza az ősi birtokai» jelszóval.

TÜRJE:

A felvonulást Molnár Kálmán, az állami gazdaság építész szervezte. Győkeres István és Nemes István vezetésével egy csoport a könyvtárba ment, ahol sok értékes könyvet elvették. Imrei Béla megtámadta a tiszteletdíj elnököt, kényszerítette arra, hogy ossza fel a tiszteletdíjat.

BATYK:

Nagy Zsigmond és Szilassy Endre vezetésével megkezdtek a tiszteletdíj felosztását. Kovács László szobabömbesztő a Szabad Európát hallgatta és annak útmutatása szerint uszított. Acésdi Mihály csendőrtiszthelyettes, a forradalmi tanács tagja kijelentette, addig nem nyugszik, amíg a kommunizmus nem irtja. Paál Sándor, aki szándékos emberölés miatt volt bezárva, felajánlotta, hogy elvégzi a hóhér teendőit a kommunizmus kivégzésében.

ZALAVEG:

Bódis János volt Hunyadi pánceles szervezte a felvonulást és felosztást a 12 pontba foglalt követeléseket. Főszereplők voltak még: Kozma Márton, Szitkovics Zoltán nyilasok, Molnár Kálmán kulák.

ZALABÉR:

A forradalmi tanács elnöke Szabó Ferenc horthysta tiszt lett. Legfőbb törekvésük a kommunizáció, a kommunista vezetők leváltása volt. Leváltották Nagy Lajos általános iskolai igazgatót, Nemcs László földművepszervezőt, ügyvezetőt. Indok: kommunizáció voltak. Felszolgáltatták Ditrich Antal tisz elnököt, hogy ossza fel a tsz-t, mert Jón Vastics uraság és vissza kell adnia a földet és a kastélyt. Ezt szorgalmazták Horváth László volt nyilas, Béres Ferenc és még néhányan.

CSÁFORD:

Gellért Jenő bandájával feltörte a tanács helyiségét, a begyűjtési iratokkal együtt a földnyilvántartás 22 birtoktízét elegették. Mihályi Sándor borral fűtötte bennük a „forradalmi tüzet”. Egyben követelte, hogy Szűcs János VB titkárt húzzák ki lakásából. Az ajtót azonban nem tudták felzsilipíteni Takács János a kutyáját uszította a kommunistákra. Megpöfozta Gál Lászlót, mert kommunista volt.

BEZERÉD:

Szekeres István szervezte a fiatalok felvonulását. Kényszerítették a tanács elnökét az iratok kiadására és azokat elegették. Kórpicz Odón ispánt választották meg a forradalmi tanács elnökének.

ZALAKOPPÁNY:

Rajki József volt csendőr főtörzsrőmester szervezte a felvonulást a községben. Horváth Béla, aki a forradalmi tanács titkára lett, röpiratokat készített, amelyben a községi tanács elnökének és titkárnak eltávolítását követelte.

KUSTÁNY:

Szakonyi Ferencet választották meg a forradalmi tanács elnökének. Hangoztatták, hogy lejárt a kommunizáció ideje. Követelték a kommunizáció névsorát, hogy azokat kivégzik. Megverték Csikos Mártont, a járási begyűjtési hivatal vezetőjét. A tanács iratit elegették.

ZALASZENTLÁSZLÓ:

Németh Imre csendőr szakaszvezető, gyűlésvézi lakos Tüke István adóügyi megbízott lakásán az ajtót feltörte és Tökét agyba-főbe verte. Az ellenforradalmi szervezkedésben közreműködtek még Tóth Ferenc, Tarr Lukács Lajos volt csendőrök. Tóth Ferenc lett a nemzetőrség parancsnoka.

ZALAUDVARNOK:

A „nemzeti szocializmus” megvalósítását itt is csendőrökre bízták. Felhósi János volt csendőr törzsrőmester lett a forradalmi tanács elnöke. A tanács iratit elegették. Felhósi elkészítette a kommunizáció névsorát, hangoztatva, hogy ezeket kivégzik. Segítőrsálok voltak Kiss János és Sebestyén Lajos csendőrörmesterek.

ZALAAPÁTI:

Blapcsics István bognár vezetésével indult a felvonulás. A felvonulók között a hangadók Tütséi József pinecbeborásért büntetett, Szabó Gábor csendőr főtörzsrőmester voltak. Koller Gábor volt lökereskodó kupec már a saját érdekében akart a zavarosban halászni. Követelte, hogy a régi — érvénytelen — lökereskodói engedélyt ismerjék el és engedjék meg neki a kupeckedést. A KTSZ és malomipar dolgozóinak felvonulását ifj. Ursics János büntetett előéletű egység szervezte. A felvonulás szervezésében Rátónyi Sándor volt csendőrőmester is résztvett. A hangadók javaslatára elkobozták a pártszervezet összes iratit, telefonját és rádióját. A párttitkárt felszolgáltatták lakása elhagyására. Húsz főből álló nemzetőrséget szerveztek, felfegyverzésükre a rendőrségtől akarták elvinni a felszerelést, de ezt megakadályozták Ekkor Rátónyi Sándor Keszthelyen igyekezett fegyvereket szerezni. Az állami gazdaságban bárok Jekeli Geodeon javasolta, ügyeljenek, hogy a munkánstámba még velenlenni se kerüljön be kommunista. Az igazgatót leváltották és Sidovics Lajos főagronómust kineveztek főintézőnek.

OLTÁRC:

A községben Kocsis Gyula bázakerettyei munkás irányításával indult meg az ellenforradalmi erő tevékenysége. Megszervezték a felvonulást, az iskolában és a tanácsban elegették a nemzetközi munkásosztály jelvényeit, a vörös zászlót és a vörös csillagokat. A tanács elnökét leváltották. A termelőszövetkezet felszámolására bizottságot alakítottak. Góczy István volt nyilas községvezető, Szommi György csendőr szakaszvezető voltak a bizottság vezetői. A tsz tagságának belegeezése nélkül felosztották a közös vagyon, sógorság és komaság alapján. A 80 m-es istállóhoz szükséges faanyagot 10 ezer forintért herdálták el. A sertés törzsalományt és a terményeket szintén olcsó pénzért posztekolták el. Tóth Dénes, a forradalmi tanács titkára 100 mázsa vetőmagot osztott szét. Ebből két zsákot magának is ellopozt. A tsz tagságot igyekeztek kizsármazni. Góczy István leitatta a cigányokat és Bekk elvittás, a tsz elnökének megverésére uszította őket.

Megtámadták, megfenyegették az általános iskola kommunista igazgatóját és felszolgáltatták, hogy 24 órán belül hagyja el a falut.

BUCSUTA:

A községi tanács elnökét leváltották, és a falu elhagyására kényszerítették. Ugyanezt tették Berényi István igazgatótanítóval is. A könyvtárból kb. ezer darab könyvet kizsármaztak és elegették.

LOVÁZSI KÖZLATERMELŐ VÁLLALAT:

Október 26-án a reggeli órákban a gépműhelyi dolgozók kezdeményezésére gyűlekeztek a munkások. A tömeg először a belső karhatalom laktanyájá elé vonult. Követelték a vörös csillag és a piros zászlók eltávolítását, a katonák sapkájáról a csillag leszedését. Ledöbölték a Szállás-szobrot. A kultúrházban szintén lefűtözték a vörös drapériákat, sok könyvet elegették. Major Endre vezetésével a kultúrház tetejéről leverték a vörös csillagot. Egyesek arra kérétek Czigány elvtársat, a pártbizottság titkárt, hogy beszéljen a tömeghez. Amikor az „elvtárs” szót kiejtette,

Dezső József torkszakadtából ordított, hogy itt már nincsenek elvtársak.

Az iskolás gyermekeket is bevonták a felvonulásba. Sóné (térje horthysta katonatiszt) és Varga Jolán pedagógusok diktálták a jelszavakat a tanulóknak.

A munkástanácsba a felvonuláson hangoskodókat választották be. Bekेरült többek között Dezső József volt nyilas is. Október 26-án délután a hangadók a dolgozók egy csoportját a letenyei és lenti járás községeibe vitték hangulatkeltés céljából.

27-én délelőtt a munkástanács képviselői megjelentek a pártirodán, ahol elmondották, hogy a párt nem veheti többet igénybe a gépkocsit. A pártszervezettől fegyvereket követeltek. Lecsuáltak a párt- és szak-szervezeti irodát. A pártbizottság titkárárt, szervező titkárárt, UB elnökét, a pártbizottság fegyelmi bizottságának elnökét kiöltötték az üzemből. A kulák származású Balázs Béla mérnököt kinevezték katonai parancsnoknak. Október 29-én a belső karhatalmat lefegyverezték. Barabás Géza horthysta százados lett a nemzetőrség «katonai szakértője». Megaláptolták a propaganda tanácsot Pető mérnök vezetésével. A Szabad Európa rádió adásait magnetofon-szalagra vették és azt napközben a dolgozókkal közölték. Propaganda munkát fejtettek ki a Kisgazdapárt szervezésében.

Állandóan élesedett a kommunizmus és a pártszervezet elleni hajszája. Eltávolították az üzemből Papp Károly, Búki István, Kún Miklós, Novák József, Hajas Lajos, Balogh Elek, Kállal Sándor, Csány János elvtársakat és többek leváltására intézkedést tettek. A kommunizmus lakásából kikapcsolták a telefont. Megparancsolták, hogy lakásukat csak délelőtt 11-től 12 óráig, délután 16-tól 17 óráig hagyhatják el. A pártszervezet és a kommunizmus üldözése egy ideig november 4-e után is tartott.

ZALACSÁNY:

Itt a jövőben csak «urak és kisasszonyok» dolgoznak — mondták. A «forradalom szent tüze» hatotta át a nevelőothont, amikor megalakították a forradalmi tanácsot, még pedig a következő személyek: Csaba Antal gondnok, volt főjegyző, húga, Csaba Mária képesítés nélküli ápolónő, barátónőjük, Rumi Rozália szakképzésig nélküli varrónő és Csillag tanár, zalakoppányi kulákszemete. Előnknek Csabát jelölték. Padlóné, a szakácsnő, egy volt szoigabíró özvegy tett némi ellenvetést, de Csaba nagyon megdorgálta, mert neki — osztályhelyzeténél fogva — inkább a főjegyző mellett kellene állást foglalnia, nem pedig a kommunista igazgató mellett. Közölték a dolgozókkal, hogy most már megszűnt az elvtárs — kartárs megszólítás, csak «gondnok úr», tanár úr» és «kisasszony» létezik. E «demokratikus» program után Csaba bement az igazgató lakásába és közölte az igazgatóval, hogy állásából azonnali hatállyal elbocsátották, s felszólították, hogy az intézet területét és lakását azonnal hagyja el. E személyi hajszába még az otthon lakóit, a gyermekeket is bevonták. Szűkítették a gyűlöletet az igazgató és a kommunizmus ellen. Az egyik nap közölték a már amúgy is gyűlölettel felitgatott gyermekekkel, hogy ha akarnak, mehetnek, ki merre lát. Úgy sem lesz már itt sokáig enniváló. Mintegy 34 (10—14 éves) gyermek hagyta el az otthonát és szerte az országban csavargott.

TORNYSZENTMIKLÓS:

Szabad Ignác kitelepített hentes és mészáros, Csondor Ignác kitelepített, Tóth Ferenc asztalos, Fitos János (10 ezer forint síkkasztásért korábban elítélve), Marikó, Tóth Ferenc fűrdmester, Kovács Sándor tűzoltóparancsnok, Hatman László asztalos megalakították a nemzeti bizottságot. Tevékenységük a párt-, állami szervek és kommunizmus üldözésére irányult. Fitos János karhatalmi hadnagyot lefegyverezték és letartóztatták. Lapat Ignác irányításával feltárték a pártszervezet helyiségét, ahol Tóth Ferenc segédletével összetették az iratokat, összetörték a képeket, asztalokat és berendezést. Majd a tanácshoz mentek, a tanácselnököt és titkárt elkergetni. Több üzemi munkást leittatták, hogy felhasználhassák őket céljuk végrehajtására. Ezek a lerészegedett munkások vették meg a tanács hivatalsegédjét és hozzáfogtak az iratok «selejtezéséhez», amiket Fitos Jánosnak szolgáltatott ki nekik.

Megverték a termelőszövetkezet elnökét. Majd a tsz vagonának szétherdálásához láttak, természetesen maguk között. A tsz-elnök testvére, aki résztvett az ellenforradalmi akcióban, 25 ezer forint kölcsönt kapott házipénzre az államtól; hangoztatta, hogy nem kell megfizetni a kölcsönt.

A fegyveres erők parancsnoka: Gyulán István, Pusztai László és Kovács Zoltán voltak.

BECSEHELY:

Itt sem szűkmarkuskodott az ellenforradalom. Október 26-án a tsz portáján megkezdtek a munkaegységekre járó kukorica szétosztását. Valaki kiadta a jelszót: «Mindent ki kell osztani!» Balassa László és Gyergyák Ernő kocsjuk után költött vörös csillaggal hajtottak a tsz portájára az osztozás hírére. De a tsz tagok estig a zűrvárt meg tudták akadályozni. Este a kocsmá előtt hangoskodó csoport cindult a tanácshoz és az anyakönyveken kívül mindent elégettek. Ejjel Brjána István tsz elnök ablakait verték be, lakását fosztogatni kezdték. Utána Hejyi elvtárs, tsz partitükör követelőzt szorra. Még a munkaegysége kapott 2 mázsa búzaját is ellopják. Megfenyegették Németh Györgyöt, a Hazafis Népfrent elnökét, és felgyújtották pajtáját. Még a Kanizsáról kisleltő tüzlokat is megakadályozták a tüzoltásban.

Az iskolában megjelent Mester János volt leventeparancsnok, állásból 1945-ben felüggezzett tanító és bejelentette, hogy a forradalmi tanács döntése alapján átveszi az iskola igazgatását. Az események szervezésében hangadók voltak: Sántha kitelepített (a kanizsai erdőgazdaság dolgozója) és Flujsz Béla cipész, aki «kommunista vérben arakó fűrdőni» jelszóval állt az ellenforradalom becsehelyi terrorlegényei közé.

Zárószó

A felsorolt tények napnál világosabban bizonyítják, hogy az ellenforradalmároknak Zalában is a népi demokratikus rend, a párt felszámolása, a kommunisták megsemmisítése volt a céljuk. Jellemző, hogy az úgynevezett „forradalmi bizottságok” csaknem minden községben felszámolták a törvényes államhatalmi szerveket, a tanácsokat, rendőrséget stb., és átvették a hatalmat. Az ellenforradalom nem elégedett volna meg csupán csak a kommunisták eltávolításával, hanem valamennyi haladó szellemű, demokratikus érzelmi dolgozóval leszámolt volna. Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek ellen már az első napokban megszerzte megindult a támadás. Tények bizonyítják, hogy a volt földbirtokosok, uradalmi intézők újra a színré léptek és nem egy helyen már nyíltan is követelni kezdték volt földbirtokukat. A kulákok számos helyen azzal fenyegették a szegényparasztokat: »jöttök még napszámba, summás munkára hozzám» stb. Mi ez, ha nem a feudálkapitalizmus, a Horthy fasizmus restaurációja? Mi ez, ha nem ellenforradalom?!

Jellemző, hogy a megvert ellenforradalmi erők még november végén, sőt december elején sem nyughattak. Provokációkat, sztrájkokat, tüntetéseket szerveztek. Egy részük továbbra is megtartotta fegyverét, sőt még napjainkban sem férnek a börtükkbe. Ujabbban a rémhírek, hazug, kommunistaelenes rágalmak terjesztésével, a dolgozók tjesztetésével (pl. a MUK-kal) igyekeztek ártani népünknek, nyugtalanságot kelteni és akadályozni a gyors és egészséges kibontakozást.

Pártunk, kormányzatunk, népünk becsületes, józanul gondolkodó többsége azonban tanult az október—novemberi ellenforradalomból, és egyre határozottabban leleplezi az ellenforradalmárok burkolt kártevésseit is, visszaszorítja, elszigeteli őket. Ma már mind erősebb, egységesebb a párt, szilárd az államhatalom, megbízható, ütőképes karhatalmi szervek védik biztonságunkat. A Szovjetunió és a barátai népi demokratikus országok segítségével, népünk mind fejlettebb munkája, munkásosztályunk hősiés áldozatállalása, dolgozó parasztágunk józan szorgalma, becsületes értelmiségieink higgadt magatartása következtében lassanként kilébolunk az újrakezdés nehézségeiből. Sok, nagyon sok még a tennivalónk, de most már reális biztositásokunk vannak, amelyek alapján joggal bízhatunk szocialista jövőnkben, felemelkedésünkben, a rend és nyugalom végleges megszilárdításában, az ellenforradalom maradványainak teljes megsemmisítésében.

